

Oponentský posudek na diplomovou práci Lucie Fialkové

„Koncept Tyché v řeckém románu“

Diplomandka si vzala ve své práci za cíl prozkoumat roli bohyně Tyché v řeckém románu, a to jak z hlediska literárního, tj. ve vztahu ke konstrukci a rozvíjení dějových peripetií osudů hrdinů, tak z hlediska vztahu této bohyně k dalšímu božskému aparátu, který v románech nacházíme. V první části práce je představen samotný žánr řeckého románu, poté následuje stručné nastínění vývoje konceptu Tyché od nejstarších dob až do helénismu; ve druhé polovině práce jsou pojednány strukturní prvky románu i role jednotlivých bohů jakožto „režisérů osudu“, „prorůstání“ postavy Tyché do jiných božských postav i jejich vzájemné prolínání v postupu příběhu. Tuto druhou polovinu práce, která představuje vlastní jádro diplomandčina zkoumání, také považují za nejzdařilejší část práce. Práce je zakončena stručným přehledem kultu bohyně Tyché. Svě připomínky nyní proberu postupně.

Část úvodní, přehledová, je zatížená místy dosti schématickým viděním, které sice pracuje s některými dříve používanými tvrzeními stran řeckého románu /i stran románu vůbec/, reflektuje však jen velmi částečně nyní už nesmírně široké, ve svém rozsahu až nepřehlédnutelné spektrum názorů na povahu tohoto žánru i na otázku jeho vzniku, s jakým jsme konfrontováni v produkci posledních desetiletí, kdy je románu věnována – z mnoha důvodů – výsostná pozornost. Tak rozhodně nelze tvrdit, že existuje „konsenzuální shoda moderních badatelů v náhledu na románový žánr jakožto žánr pokleslý a úpadkový, který sloužil pouze pro obveselení řeckého „měšťáka““ /s. 1; podobné formulace čteme i na s. 14/ – tento náhled je spjat se jmény J. Ludvíkovského a B. E. Perryho, jak autorka uvádí, ale byl již před mnoha desetiletími podroben kritice např. z pera M. Bachtina, chápajícího řecký román jakožto „encyklopedii žánrů“; podle S. Swaina lze dokonce charakterizovat poslední třicetiletí jako dobu, která na rozdíl od éry předcházející chápe řecké romány jakožto „clever, high-quality literary texts“ /přitom Swainovo dílo *Oxford Readings in the Greek Novel*, Oxford 1999, je uvedeno v bibliografii; přidáme-li téměř deset let, které uplynuly od vydání této publikace, pak už to bude čtyřicet let.../. Shoda nepanuje ani stran zacílení těchto románů na čtenářstvo, jinak řečeno v otázce, komu byly vlastně tyto texty určeny /podle Swaina představovalo jejich čtenářstvo „Greek élite“/. Poněkud nešťastná je také formulace, že „dnes je jako ‚řecký román‘ označován ponejvíce soubor pěti zcela zachovaných prozaicky psaných literárních útvarů, atd.“ /s. 3/ – naopak jako zásadní pro studium řeckého románu se ukázaly být právě nálezy zlomků jiných, ve svém celku nedochovaných románů, z nichž autorka ostatně dále zmiňuje Román o Ninovi, dílo Lolliánovo, Iamblichovo atp. Pravdou nicméně je, že „širší hranice žánru“ jsou fluidní, jak sama autorka uvádí, a ani v této klasifikaci nepanuje mezi badateli shoda. Také tvrzení, že „moderní román předpokládá určité ‚zbožštění‘ osobnosti, jejíž plné rozvinutí je cílem a završením románu“ /s. 5/, lze v odborné literatuře najít /např. i v díle R. E. Scholese a R. Kellogga, *Povaha vyprávění*, Brno 2002/, ale to představuje jen jeden pohled na tento žánr, zatímco jiný pohled bude zdůrazňovat at' už jeho bytostnou nedokonalost, hybridnost /opět Bachtin/, nebo např. ideologické podmínění /R. Barthes/, jeho absolutní svébytnost ve spojení se skutečností, že nahrazuje a takřkajíc „supluje“ filosofii /Kundera/, a škálu by bylo možné rozvíjet dále. Poněkud zmatečná se mi také jeví být argumentace na s. 6 – 7:

hrdinové jsou prý vždy /i když jen do určité míry/ „obyčejní“ lidé – toto tvrzení neodpovídá nejen zcela výjimečným vlastnostem hrdinů, neboť jsou pro svou krásu často druhými považováni za bohy, ale ani jejich sociálnímu postavení /děti vojevůdců, předáků obce, nebo minimálně významných občanů/; nechápu také autorčino tvrzení, že „tragičtí hrdinové, stejně jako postavy z Nové komedie, ovlivňovaly svým jednáním komunitu, ve které žili, zatímco hrdinové románů jsou privátní osoby, jejich neštěstí je rovněž soukromou záležitostí“ /s. 7, gramatické chyby ponechávám beze změny/. Právě nová komedie bývá charakterizována jakožto drama „soukromníků“, naopak v románu nacházíme zhusta kvazihistorické osoby, jejichž osudy mohou být pro komunitu podstatné /sr. Charitónovo či zvláště Héliodórovo dílo; osobně se domnívám, že hra, která se v románu hraje mezi „soukromým“ charakterem hrdinů a jejich rolí v dané kvazihistorické komunitě, je mnohem komplikovanější, než se často tvrdí/. Následující pasáže věnované religionistickým prvkům v řeckém románu, stejně jako stručnému rozboru Kerényiho a Merkelbachovy teorie a socio-religionistickému pozadí řeckého románu, jsou zdařilé a připravují argumentaci pro závěrečnou část práce.

Střední část práce, věnovaná shrnutí vývoje konceptu Tyché, je dosti stručná, a také sekundární literatura k tématu je vcelku minimální. Je nicméně třeba říci, že diplomandka zde zmiňuje všechny podstatné texty včetně textů lékařských či Aristotelových.

Závěrečná, třetí část představuje jádro práce: jsou zde přehledně charakterizovány strukturní prvky řeckého románu i působení bohyně Tyché ve vztahu k dalšímu božskému aparátu. Mám nicméně dvě připomínky: tvrzení, že „hrdina je ve svém jednání pasivní, s osudem nebojuje, nevzpírá se mu, maximálně se na něj obrací s otázkami či výzvami“ /s. 47/, platí podle mého soudu jen částečně: kromě mnoha emočně vypjatých scén nářků a bědování jsme často svědky přímo situační logiky, vyhodnocování situace, snahy postihnout, co je třeba v nastalé situaci udělat /podobné rozvažování bud'-anebo nacházíme v ústech mnoha Homérových postav, ale v pozměněné podobě nutnosti činit „*ta deonta*“ či „*ha chré*“ i v sofistickém uvažování, aby posléze nabylo až zbytnělé podoby u Thúkýdida/. Srov. jen úvahy Kallirhoiny nad tím, zda zabít své dosud nenarozené dítě, nebo se stát Dionýsiovou ženou /II, 11/; ve věcech strategie je až pozoruhodně vynalézavá také Héliodórova hrdinka Charikleia /viz např. v závěru románu její úvaha nad tím, kdy odhalit rodičům svou pravou totožnost/, a takto by se dalo pokračovat. Stálo by také za úvahou, zda by se nedalo vytěžit více z porovnání působení Tyché ve vztahu k jiným božstvům, kdyby byla provedena důslednější klasifikace scén podle jejich charakteru, jejich „topika“ napříč jednotlivými romány – byť by to bylo zkoumání jistě náročné.

Stejně tak se naskytá otázka, jak by vypadalo srovnání působení Tyché v řeckém románu a v tzv. románu satirickém /Petronius, Apuleius/, který autorka vědomě do své práce nezahrnuje. Rozdíly, které by při vzájemném srovnání vyvstaly, by snad mohly vrhnout další světlo na působení této bohyně v antickém románu – opět v součinnosti s jinými božstvy.

Po stránce formální práce obsahuje četné gramatické i interpunkční chyby, některé nešikovné obraty, také označení „Primární prameny“ v závěrečné bibliografii je nejen nestandardní, ale přímo redundantní, atp.

Přes uvedené připomínky splňuje práce nároky na diplomovou práci kladené, a proto ji doporučuji k obhajobě. Navrhuji ocenit ji známkou dobře.

Sylva Fischerová

